

Betaaltaken gelijker verdeeld bij koppels van hetzelfde geslacht

Bij heterokoppels betalen vrouwen vaker supermarktboodschappen en regelen mannen vaker de betaling van vaste lasten. Dat kan efficiënt zijn, maar ook afhankelijk maken. Huishoudens met partners van hetzelfde geslacht tonen dat het ook anders kan.

IN HET KORT

- Betaaltaken zijn gelijker verdeeld in huishoudens met mannen- of vrouwenkoppels dan in heterohuishoudens.
- Het hebben van een eigen betaalrekening komt vaker voor in huishoudens met partners van hetzelfde geslacht.
- Doordat genderrollen langzaam veranderen is het aannemelijk dat ook betaaltaken gelijker verdeeld zullen worden.

CARIN VAN DER CRUIJSEN

Cluster lead onderzoek bij De Nederlandsche Bank (DNB)

MARIE-CLAIRE BROEKHOFF

Onderzoeker bij DNB en promovendus aan de Universiteit van Groningen

JORIS KNOBEN

Hoogleraar aan Tilburg University

Het huishouden wordt in veel studies over huishoudfinanciën als één analyse-eenheid gezien (Gomes et al., 2021). Onderzoek naar de verdeling van financiële taken en beslissingen binnen huishoudens is echter ook belangrijk. Het geeft meer inzicht in hoe huishoudbeslissingen tot stand komen en of beide partners ervaring hebben met bepaalde taken, zodat zij deze indien nodig eenvoudig van elkaar kunnen overnemen. Het beperkte onderzoek dat er is, kijkt weliswaar naar man-vrouw-verschillen, maar er is nog maar weinig onderzoek naar het effect van homoseksuele relaties hierbij (Brahma et al., 2023). In dit artikel dragen we bij aan de kennis die op dit terrein wordt opgebouwd en onderzoeken we de verdeling van betaaltaken tussen heterohuishoudens en huishoudens met koppels van hetzelfde geslacht.

Data

Onze analyse is gebaseerd op data die van 24 november tot en met 31 december 2023 verzameld zijn onder het Centerpanel, een representatieve groep Nederlandse consumenten. De vragenlijst gaat onder andere over betaalgedrag, fraudekennis en de verdeling van betaaltaken binnen huishoudens.

Eerder onderzoek met deze data laat zien dat er diverse man-vrouw-verschillen (gendergaps) zijn in de betaalwereld (Van der Crujisen en Broekhoff, 2024). Zo hebben vrouwen minder ervaring met digitale betaalmiddelen en minder kennis over betaal fraude. Er zijn ook verschillen in wie wat

betaalt in huishoudens. Mannen regelen vaker de betaling van vaste lasten en vrouwen de dagelijkse betalingen.

We analyseren de antwoorden van de respondenten die samenwonen met hun partner (al dan niet getrouwd) en van wie we het geslacht van de partner hebben kunnen achterhalen door onze data te koppelen aan de Household Survey data van De Nederlandsche Bank (DNB). Respondenten geven aan of zij man of vrouw zijn, er is geen andere categorie. In totaal gaat het om een groep van 1.513 respondenten. Hierin zitten 1.484 personen met een partner van het andere geslacht en 29 personen met een partner van hetzelfde geslacht, 17 mannen en 12 vrouwen.

De taakverdeling is voor zes verschillende soorten betalingen gemeten. Deelnemers aan het onderzoek werd gevraagd: “Wie voert onderstaande betalingen uit of regelt dat deze betalingen plaatsvinden? Als het bedragen zijn die automatisch worden afgeschreven, geef dan aan wie heeft geregeld dat dit gebeurt.” Respondenten konden kiezen uit de volgende antwoorden: “Ik doe dit altijd”, “Ik doe dit vaker dan mijn partner”, “Mijn partner en ik doen dit even vaak”, “Mijn partner doet dit vaker dan ik”, “Mijn partner doet dit altijd” en “Iemand anders dan mijn partner of ik doet dit”.

Verskil homo- en heterohuishoudens

De betaaltaken zijn gelijker verdeeld in huishoudens met koppels van hetzelfde geslacht dan in heterohuishoudens, zo blijkt uit deze data. Het aandeel dat de betalingen even vaak uitvoert of regelt als de partner is voor alle soorten betalingen hoger (figuur 1). Bij heterohuishoudens is er in de meeste gevallen sprake van specialisatie; een van de partners regelt vaker of zelfs altijd de supermarktaankopen. Vrouwen betalen relatief vaak de supermarktboodschappen en regelen de onderlinge betalingen, terwijl mannen zich meer bezighouden met het betalen van de vaste lasten (Van der Crujisen en Broekhoff, 2024). Bij huishoudens met mannen- of vrouwenkoppels blijkt het aandeel dat aangeeft even vaak als hun partner in de supermarkt te betalen een stuk hoger. Ook alle andere betaaltaken zijn gelijker verdeeld in deze huishoudens. Dit neemt niet weg dat ook binnen huishoudens met koppels van hetzelfde geslacht betaaltaken vaak ongelijk zijn verdeeld.

Daarnaast hebben respondenten met een partner van hetzelfde geslacht vaker een eigen betaalrekening dan respondenten uit heterohuishoudens, namelijk 79 procent

versus 53 procent. Dit duidt op meer financiële onafhankelijkheid. Het aandeel met een gezamenlijke betaalrekening verschilt niet significant; 89 procent van de respondenten uit heterohuishoudens heeft zo'n rekening tegenover 86 procent van de respondenten uit homohuishoudens. Dit laat zien dat binnen mannen- of vrouwenkoppels vaker eigen betaalrekeningen worden aangehouden naast een gezamenlijke betaalrekening.

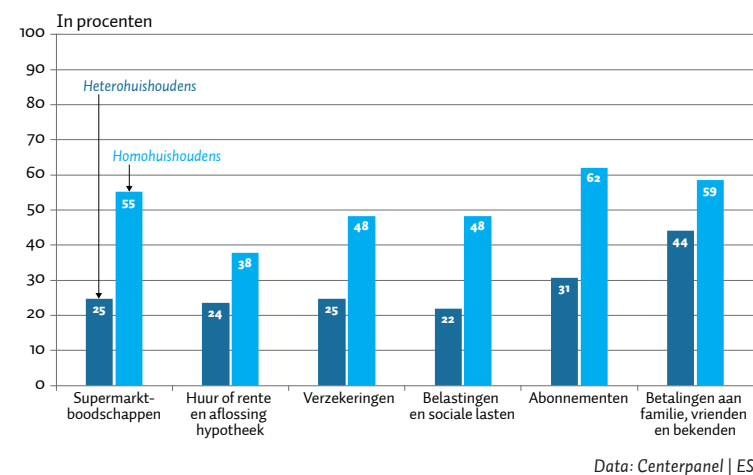
Matching methodes

Het is belangrijk om na te gaan of de verschillen tussen de homo- en heterohuishoudens worden veroorzaakt door verschillen in achtergrondkenmerken van de respondenten. Het aantal respondenten uit huishoudens met mannen- of vrouwenkoppels is immers klein. Deze personen zijn gemiddeld genomen ook jonger, hebben een hoger huishoudensinkomen en hebben vaker een hbo-opleiding of universitaire studie afgerond (tabel 1). Deze factoren kunnen van invloed zijn op de betaaltaakverdeling en het hebben van een eigen betaalrekening. Zo vinden Van der Cruijssen en Broekhoff (2024) dat betaaltaken gelijk zijn verdeeld bij jongere generaties in vergelijking met oudere generaties.

Om een zo zuiver mogelijke vergelijking te maken tussen homo- en heterohuishoudens gebruiken we matching-technieken. Bij matching wordt een controlegroep samengesteld die op alle observeerbare karakteristieken zo gelijk mogelijk is aan de studiegroep, in ons geval de respondenten uit homohuishoudens. Elke respondent uit een homohuishouden wordt gematcht met minimaal vier respondenten uit heterohuishoudens met dezelfde achtergrondkenmerken. De kenmerken die meegenomen zijn in deze matching, zijn leeftijd (vijf categorieën), netto jaarlijks huishoudensinkomen (vijf categorieën), opleiding (hbo-opleiding of universitaire studie afgerond versus overig) en woningbezit (ja/nee), als een proxy voor vermogen.

We hebben twee verschillende methodes toegepast: *covariate matching* en *propensity score matching* (Caliendo en Kopeinig, 2008). Bij covariate matching worden observaties direct gematcht op de gebruikte achtergrondkenmerken. Bij propensity score matching wordt op basis van de achtergrondkenmerken voor iedere observatie de kans dat deze in de studiegroep valt (de propensity score) geschat en worden observaties vervolgens op deze kans aan elkaar

Aandeel dat de betalingen even vaak uitvoert of regelt als de partner FIGUUR 1

Verschillen in kenmerken tussen hetero- en homohuishoudens in sample TABEL 1

	Aandeel in procenten		Verschil, in procentpunten
	Heterohuishoudens	Homohuishoudens	
Leeftijd			
16-34 jaar	6,3	24,1	-17,8***
35-44 jaar	14,2	20,7	-6,5
45-54 jaar	18,9	13,8	5,1
55-64 jaar	18,8	27,6	-8,8
65 jaar en ouder	41,8	13,8	28,1***
Netto jaarlijks huishoudensinkomen			
kwintiel 1	20,1	17,2	2,9
kwintiel 2	20,1	13,8	6,3
kwintiel 3	20,1	13,8	6,3
kwintiel 4	20,3	10,3	9,9*
kwintiel 5	19,4	44,8	-25,4***
Hbo- of universitaire opleiding	43,1	65,5	-22,4***
Koopwoning	84,0	82,8	1,3

*/*** Significant op respectievelijk tien- en eenprocentniveau

Data: Centerpanel | ESB

Vershil in betaaltaakverdeling tussen homo- en heterohuishoudens in procentpunten

TABEL 2

Aandeel dat de betalingen even vaak uitvoert of regelt	
Supermarktboodschappen	30,4***
Huur of rente en aflossing hypotheek	10,0
Verzekeringen	16,1***
Belastingen en sociale lasten	20,9***
Abonnementen	25,6***
Betalingen aan familie, vrienden en bekenden	8,9
Aandeel dat een bepaalde rekening heeft	
Eigen betaalrekening	15,8**
Gezamenlijke betaalrekening	-1,7

/ Significant op respectievelijk vijf- en eenprocentniveau.

Noot: de tabel toont de uitkomsten van de propensity score matching-methode. De covariate matching-methode geeft vergelijkbare resultaten.

Data: Centerpanel, 2023 | ESB

gematcht. Beide methodes verschillen in hoe matches gevormd worden, maar de intuïtie erachter is hetzelfde en de uitkomsten lijken in ons geval sterk op elkaar.

De matching-analyses bevestigen dat betaaltaken gelijk zijn verdeeld in huishoudens met partners van hetzelfde geslacht (tabel 2). Voor vier van de zes soorten betalingen is het aandeel dat de betalingen even vaak uitvoert of regelt als de partner significant hoger in deze huishoudens dan in heterohuishoudens. Het gaat om de betaling van supermarktboodschappen, verzekeringen, belastingen en sociale lasten en abonnementen. Het aandeel dat dit even vaak doet ligt tussen de zestien en dertig procentpunt hoger in huishoudens met koppels van hetzelfde geslacht. Daarnaast is het aandeel dat een eigen betaalrekening heeft zestien procentpunt hoger in deze huishoudens.

Mogelijke verklaring

Een plausibele verklaring voor de traditionele taakverdeling in heterohuishoudens zijn diepgewortelde rolpatronen. In Nederland is de arbeidsparticipatie van vrouwen lager dan die van mannen (Van der Valk, 2024). Dit biedt een logische verklaring waarom vrouwen vaker de dagelijkse huishoudbetalingen doen, maar niet waarom mannen vaker de betalingen van vaste lasten regelen.

Mogelijke verklaringen waarom mannen zich meer bezighouden met het regelen van deze betalingen zijn sociale normen en man-vrouw-verschillen in digitale vaardigheden, financiële kennis, financiële onafhankelijkheid en voorkeuren qua taakverdeling. Mannen scoren beter op digitale vaardigheden (Non en Dinkova, 2021) en hebben betere financiële kennis en meer vertrouwen in deze kennis (Bucher-Koenen et al., 2021). Zij zijn ook beter op de hoogte van fraude in de betaalwereld en hebben minder angst voor de digitale betaalwereld (Van der Cruijssen en Broekhoff, 2024). Niet iedereen redt zich namelijk even goed in de betaalwereld. Ruim een op de zes mensen in Nederland voert zijn/haar bankzaken niet zelfstandig uit (Broekhoff et al., 2023). De betaling van woonlasten, verzekeringen, belastingen en abonnementen vindt vaak digitaal plaats en gaat meestal samen met wat uitzoekwerk, waarvoor digitale

vaardigheden en financiële kennis nodig zijn.

Een mogelijke verklaring voor de gelijkere verdeling van betaaltaken in huishoudens met mannen- of vrouwenkoppels is dat de gewerkte uren in deze huishoudens minder scheef verdeeld zijn dan in heterohuishoudens (CBS, 2019). De werkduur van de kortst werkende partner (inclusief niet werkenden) is gemiddeld 900 uur bij heterovrouwen, 1.100 uur bij lesbische vrouwen en heteromannen, en 1.200 bij homomannen.

Huishoudens met mannen- of vrouwenkoppels kampen niet met gendergaps, maar ook in deze huishoudens kunnen partners verschillen in hun financiële kennis, digitale vaardigheden en voorkeuren. Dit verklaart mogelijk waarom ook in veel van deze huishoudens de betaaltaken niet gelijk verdeeld zijn. Verwolgonderzoek is nodig om te achterhalen welk deel van de ongelijke verdeling van betaaltaken in huishoudens komt door gebrek aan of verschil in kennis en vaardigheden.

Risico's ongelijke taakverdeling

Een taakverdeling voor het regelen van betalingen in het huishouden kan logisch en efficiënt zijn, maar er kleeft ook een risico aan als de partner de betaaltaken niet eenvoudig kan overnemen indien dit nodig is. Het is belangrijk dat beide partners de vaardigheden hebben om zelfstandig deel te kunnen nemen aan de betaalwereld en zicht hebben op de huishoudfinanciën. Zo zijn beide partners op tijd op de hoogte van mogelijke financiële problemen en kunnen zij de huishoudbetalingen soepel voortzetten, bijvoorbeeld bij ziekte of overlijden van de partner.

Doordat aan gender gerelateerde rolpatronen langzaam maar zeker veranderen, is het aannemelijk dat ook betaaltaken gelijk verdeeld zullen worden. Daarnaast zou een toegankelijke betaalwereld en beleid gericht op het vergroten van financiële kennis en digitale vaardigheden hieraan kunnen bijdragen. Dit kan bijvoorbeeld doormiddel van publiek-private samenwerkingen, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van programma's om digitale en financiële geletterdheid te vergroten. Het is belangrijk om daarbij specifiek rekening te houden met doelgroepen die mogelijk kwetsbaar zijn, zoals ouderen of mensen zonder toegang tot digitale hulpmiddelen.

Literatuur

- Brahma, S., K. Gavrilidis, V. Kallinterakis et al. (2023) LGBTQ and finance. *International Review of Financial Analysis*, 86, 102547.
- Broekhoff, M.-C., C. van der Cruijssen, N. Jonker et al. (2023) *Digitalisering van het betalingsverkeer: een uitkomst voor de één, een uitdaging voor de ander*. DNB Rapport, januari.
- Bucher-Koenen, T., R. Alessie, A. Lusardi en M. van Rooij (2021) *Fearless woman: Financial literacy and stock market participation*. DNB Working Paper, 708.
- Caliendo, M. en S. Kopeinig (2008) Some practical guidance for the implementation of propensity score matching. *Journal of Economic Surveys*, 22(1), 31–72.
- CBS (2019) *Van alle stellen hebben mannenkoppels hoogste inkomens*. CBS Nieuwbericht, 11 oktober.
- Cruijssen, C. van der, en M.-C. Broekhoff (2024) *Gender gaps in the world of payments*. DNB Working Paper, 805.
- Gomes, F., M. Haliassos en T. Ramadorai (2021) Household finance. *Journal of Economic Literature*, 59(3), 919–1000. Te vinden op www.aeaweb.org.
- Non, M. en M. Dinkova (2021) Aanzienlijk deel beroepsbevolking kampt met lage digitale vaardigheden. ESB, 106(4797), 230–233.
- Valk, T. van der (2024) *Kostwinnersmodel blijft hardnekkig in Nederland*. ESB, te verschijnen.